

ДІЯЛЬНІСТЬ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗНАЧЕННЯ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

МУЗИЧУК Едуард Олександрович - науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем правового забезпечення діяльності поліції та протидії злочинності навчально-наукового інституту № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8695-8807>

УДК: 342.95 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.3.48>

У статті зазначено, що боротьба з корупцією є одним із найбільших викликів для України з моменту здобуття незалежності. Незважаючи на проведені реформи, корупція продовжує залишатися однією з найбільших перешкод на шляху до економічного та політичного розвитку країни. Зазначено, що ефективна діяльність незалежних антикорупційних органів має надзвичайно важливе значення для України з огляду на низку ключових причин: корупція є одним із найбільших викликів, що перешкоджають розвитку країни; боротьба з корупцією є ключовою умовою для євроінтеграції України та розвитку міжнародної співпраці; низький рівень довіри громадян до державних інституцій значною мірою зумовлений поширенням корупції.

Наголошено, що особливого значення діяльність антикорупційних органів набуває в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну: в умовах воєнного стану державні інституції зазнають значного тиску, і будь-які прояви корупції можуть значно послабити здатність уряду ефективно функціонувати; антикорупційні органи можуть відігравати важливу роль в ході післявоєнного відновлення, забезпечуючи справедливий і прозорий розподіл коштів, щоб уникнути зловживань і недопущення корупційних практик; діяльність антикорупційних органів є важливим елементом для зміцнення морального духу населення; діяльність незалежних антикорупційних органів є важливою для забезпечення стійкості державних інституцій.

У контексті напрямів удосконалення діяльності антикорупційних органів звернено увагу на необхідність підвищення рівня їх незалежності та захисту від політичного тиску; підвищення рівня прозорості та підзвітності антикорупційних органів; обмін досвідом з міжнародними партнерами та впровадження кращих практик з інших країн.

Ключові слова: антикорупційні органи, напрями вдосконалення, правове регулювання, незалежність, політичний тиск, прозорість, підзвітність.

Постановка проблеми

Антикорупційна діяльність є однією з ключових умов для забезпечення прозорості та доброчесності публічного управління в Україні. В умовах тривалої боротьби з корупцією створення незалежних антикорупційних органів, таких як Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Національне агентство з питань запобігання корупції, стало важливим кроком у зменшенні рівня корупції. Проте діяльність цих органів стикається з рядом проблем, які обмежують їхню ефективність.

Фундаментальною проблемою є недостатня незалежність цих органів від політичного тиску. Це знижує їх спроможність діяти неупереджено та результативно. Крім того, існують питання щодо кадрового забезпечення, фінансування та правових інструментів, які використовуються у боротьбі з корупцією. Так, виникає необхідність

у глибокому аналізі проблем діяльності незалежних антикорупційних органів України для розробки відповідних шляхів їх вирішення. Це включає як зміцнення їхньої незалежності, так і покращення механізмів внутрішнього контролю, забезпечення взаємодії та координації з іншими органами публічної влади, громадськістю та міжнародними організаціями.

Зазначимо, що різноманітні аспекти проблем та недоліків діяльності незалежних антикорупційних органів України та можливості їх удосконалення, розглядали такі вчені, як:

Мета і завдання дослідження. Метою цієї статті є з'ясування значення та напрямів вдосконалення діяльності антикорупційних органів України в умовах воєнного стану. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: з'ясувати значення діяльності антикорупційних органів України; визначити особливості функціонування антикорупційних органів України в умовах воєнного стану; окреслити напрями вдосконалення діяльності антикорупційних органів з огляду на актуальні виклики сучасності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором вперше у царині адміністративно-правових досліджень було розглянуто основні особливості функціонування антикорупційних органів України в умовах воєнного стану з огляду на актуальні безпекові виклики.

Виклад основного матеріалу

Боротьба з корупцією є одним із найбільших викликів для України з моменту здобуття незалежності. Незважаючи на проведені реформи, корупція продовжує залишатися однією з найбільших перешкод на шляху до економічного та політичного розвитку країни. У 2014-2015 роках Україна зробила суттєві кроки у створенні незалежних антикорупційних органів, таких як Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП) та Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) [1, с. 22]. Ці органи були створені для боротьби з корупцією на

найвищих рівнях влади. Проте навіть після появи цих структур питання ефективності їхньої діяльності залишається актуальним, оскільки низка проблем обмежує досягнення бажаних результатів.

Ефективна діяльність незалежних антикорупційних органів має надзвичайно важливе значення для України з огляду на низку ключових причин. По-перше, корупція є одним із найбільших викликів, що перешкоджають розвитку країни. Вона пронизує різні сфери публічного управління, економіки та суспільного життя. Незалежні органи, такі як НАБУ, САП та НАЗК, є основними інструментами виявлення та розслідування корупційних правопорушень [2, с. 64].

Окрім того, боротьба з корупцією є ключовою умовою для євроінтеграції України та розвитку міжнародної співпраці. Європейський Союз, а також міжнародні партнери наполягають на проведенні антикорупційних реформ як однієї з основних вимог фінансової підтримки та подальшої інтеграції України в європейську спільноту. Відповідність цим вимогам є важливим елементом збереження довіри міжнародних партнерів [3, с. 140].

Низький рівень довіри громадян до державних інституцій значною мірою зумовлений поширенням корупції. Ефективна діяльність незалежних антикорупційних органів може допомогти відновити цю довіру, оскільки вони забезпечують притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення. Це також сприяє підвищенню рівня громадської активності, стимулюванню розвитку громадянського суспільства [4].

Також не менш важливою є роль незалежних антикорупційних органів у забезпеченні соціальної справедливості. Корупція створює нерівність у доступі до ресурсів, послуг і можливостей, що негативно впливає на вразливі верстви населення. Боротьба з цими системними явищами сприяє рівним можливостям для всіх громадян та справедливому розподілу державних ресурсів, що є важливою складовою соціальної стабільності.

Варто вказати і на те, що ефективна діяльність антикорупційних органів сприяє довгостроковій стабільності й розвитку

України. Корупція унеможливує розвиток громадянського суспільства, створює соціальні конфлікти й заважає впровадженню новітніх технологій та управлінських рішень. Незалежні антикорупційні органи допомагають забезпечити стабільне й прозоре управління державою, що є важливим для її сталого розвитку [5, с. 85].

Так, незалежні антикорупційні органи відіграють надзвичайно важливу роль у боротьбі з корупцією, забезпеченні соціальної справедливості, економічного зростання, національної безпеки та міжнародної підтримки. Їх ефективна робота є фундаментом для успішного розвитку України.

Особливого значення діяльність антикорупційних органів набуває в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Адже ефективна та якісна діяльність незалежних антикорупційних органів є надзвичайно важливою для України у період воєнного стану з огляду на стримування збройної агресії російської федерації.

В умовах воєнного стану державні інституції зазнають значного тиску, і будь-які прояви корупції можуть значно послабити здатність уряду ефективно функціонувати. Антикорупційні органи забезпечують прозорість і підзвітність у державних структурах, що сприяє збереженню довіри громадян до влади.

Оскільки Україна потребує великих фінансових і матеріальних ресурсів для оборони, гуманітарних цілей і відновлення зруйнованої інфраструктури, ефективне використання цих ресурсів стає критично важливим. Корупція може призвести до нецільового використання коштів, особливо міжнародної допомоги. Антикорупційні органи відіграють ключову роль у запобіганні таким зловживанням, що дозволяє раціонально використовувати надані ресурси [6, с. 10].

Відновлення України у післявоєнний період вимагатиме значних інвестицій і зусиль. Антикорупційні органи відіграватимуть важливу роль у забезпеченні справедливого й прозорого розподілу коштів, щоб уникнути зловживань і недопущення корупційних практик.

Водночас діяльність антикорупційних органів є важливим елементом для зміцнення морального духу населення. Поширення корупційних практик в умовах воєнного стану може послабити віру населення у справедливість боротьби та деморалізувати суспільство в ході національного спротиву, що є небажаним у такий критичний момент [7, с. 84].

Таким чином, діяльність незалежних антикорупційних органів є важливою для забезпечення стійкості державних інституцій, раціонального використання ресурсів, збереження міжнародної підтримки, зміцнення морального духу громадян в умовах воєнного стану.

Щодо напрямів удосконалення діяльності антикорупційних органів, то, по-перше, необхідно підвищити рівень їх незалежності та захистити від політичного тиску. Для цього необхідно запровадити чіткі законодавчі механізми, які б гарантували прозорі процедури призначення керівників відповідних органів.

Важливо також підвищити рівень прозорості та підзвітності антикорупційних органів. Це сприятиме відновленню довіри громадян до них. Регулярні звіти про діяльність, залучення громадськості до контролю за їх роботою, а також активна інформаційна кампанія щодо досягнутих результатів допоможуть зміцнити суспільну підтримку.

Крім того, активне міжнародне співробітництво може стати важливим елементом вдосконалення роботи антикорупційних органів. Обмін досвідом з міжнародними партнерами та впровадження кращих практик з інших країн дозволять зробити боротьбу з корупцією більш ефективною [8, с. 5].

Зазначимо, що ми повністю підтримуємо твердження О. Бусола про те, що Україні не потрібні нові антикорупційні органи, оскільки вже існуюча система є достатньо структурованою та може виконувати всі необхідні функції в боротьбі з корупцією [9, с. 147]. Створення нових антикорупційних органів може призвести до дублювання функцій та створення бюрократичної плутанини. Це знизить ефективність боротьби з корупцією через конфлікти між органами або конкуренцію за ресурси. Замість цьо-

го Україні варто зосередитися на посиленні вже існуючих інституцій, забезпечивши їх незалежність від політичного впливу та збільшивши фінансування та ресурси для виконання їхніх завдань [10, с. 120].

Висновки

Таким чином, у даній статті було зазначено, що, незважаючи на значний прогрес у діяльності антикорупційних органів, досягнутий за останні роки, існує ряд суттєвих викликів, які ускладнюють їх діяльність.

Боротьба з корупцією є одним із найбільших викликів для України з моменту здобуття незалежності. Незважаючи на проведені реформи, корупція продовжує залишатися однією з найбільших перешкод на шляху до економічного та політичного розвитку країни. Зазначено, що ефективна діяльність незалежних антикорупційних органів має надзвичайно важливе значення для України з огляду на низку ключових причин: корупція є одним із найбільших викликів, що перешкоджають розвитку країни; боротьба з корупцією є ключовою умовою для євроінтеграції України та розвитку міжнародної співпраці; низький рівень довіри громадян до державних інституцій значною мірою зумовлений поширенням корупції.

Особливого значення діяльність антикорупційних органів набуває в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну: в умовах воєнного стану державні інституції зазнають значного тиску, і будь-які прояви корупції можуть значно послабити здатність уряду ефективно функціонувати; антикорупційні органи можуть відігравати важливу роль в ході післявоєнного відновлення, забезпечуючи справедливий і прозорий розподіл коштів, щоб уникнути зловживань і недопущення корупційних практик; діяльність антикорупційних органів є важливим елементом для зміцнення морального духу населення; діяльність незалежних антикорупційних органів є важливою для забезпечення стійкості державних інституцій.

У контексті напрямів удосконалення діяльності антикорупційних органів звернено увагу на необхідність підвищення рівня їх незалежності та захисту від політичного тис-

ку; підвищення рівня прозорості та підзвітності антикорупційних органів; обмін досвідом з міжнародними партнерами та впровадження кращих практик з інших країн.

Література

1. Трепак В. М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2020. 481 с.
2. Мартиненко В. О. Корупційні кримінальні правопорушення: поняття, ознаки // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст] : матеріали VII Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 8–9 груд. 2022 р.) / [редкол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 63–66.
3. Кеда М. К. Європейський Союз: від ідеї до імплементації.: навч.-метод. посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2017. 616 с.
4. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, віра в перемогу, ставлення до виборів (березень 2024р.) // Разумков центр: сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/novyny/otsinka-sytuatsii-v-krajini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-vira-v-peremogustavlennia-do-vyboriv-berezen-2024r>.
5. Громадянське суспільство vs. корупція в Україні. Київ: Дух і Літера, 2019. 240 с.
6. Корж М. А. Співпраця громадянського суспільства та уряду під час відновлення повоєнної України // Глобальні виклики в публічному управлінні : Збірник тез учасників круглого столу (28 жовтня 2022 р.) / За наук. ред. д.е.н., доцента Капленко Г.В. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, ФУФБ. С. 6–13.
7. Орлів М. С. Розвиток компетентнісної моделі державної служби: європейський досвід для України // Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи : матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні (Київ, 9 трав. 2024 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. С. 84–85.
8. Розвиток запобігання корупції в Україні: конструктивний підхід: навчальний посібник. Норвезький інститут імені Крістіана Міхельсена. Осло, 2023. 31 с.

9. Бусол О. Ю., Костенко О. М. Концепція протидії корупційній злочинності в Україні потребує нових підходів: основні тези. *Публічне право*. 2016. № 2. С. 143–151.

10. Українське суспільство в умовах війни: колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

ACTIVITIES OF ANTI-CORRUPTION BODIES OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW: SIGNIFICANCE AND DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT

The article states that the fight against corruption is one of the biggest challenges for Ukraine since independence. Despite the reforms, corruption continues to be one of the biggest obstacles to the country's economic and political development. It was noted that the effective activity of independent anti-corruption bodies is extremely important for Ukraine due to a number of key reasons: corruption is one of the biggest challenges that hinder the country's development; the fight against corruption is a key condition for the European integration of Ukraine and the development of international cooperation; the low level of trust of citizens in state institutions is largely determined by the spread of corruption.

It is emphasized that the activity of anti-corruption bodies becomes especially important in the conditions of the full-scale invasion of the Russian Federation in Ukraine: in the conditions of martial law, state institutions are under significant pressure, and any manifestations of corruption can significantly weaken the ability of the government to function effectively; anti-corruption bodies can play an important role in post-war reconstruction, ensuring a fair and transparent distribution of funds to avoid abuses and preventing corrupt practices; the activity of anti-corruption bodies is an important element for strengthening the morale of the population; the activity of independent anti-corruption bodies is important for ensuring the stability of state institutions.

In the context of directions for improving the activities of anti-corruption bodies, attention was drawn to the need to increase their level of independence and protection from political pressure; increasing the level of transparency and accountability of anti-corruption bodies; exchange of experience with international partners and implementation of best practices from other countries.

Keywords: anti-corruption bodies, directions for improvement, legal regulation, independence, political pressure, transparency, accountability.